

Diyaret İşleri Başkanlığı'nın Kırk Hadis Kartelası Üzerine Bazı Mülâhazalar

Dr. Halil İbrahim KUTLAY*

I. Sünnet-i Seniyye'ye Hizmet

Allah Resûlü'nün sünnetini ihya etmek,** canlı tutmak, yaşamak, yaşatmak hem yüce dinimizin emri hem de Hz. Peygamber'e duyulan sevginin gereğidir. Sevgili Peygamberimizin hadislerine karşı gösterilecek itina ve ihtimam, ona duyulan saygının ve onun dinimiz açısından vazgeçilmezliğinin kavli ve fiilî ifadesidir. En sahîh, en özlü ve en anlamlı hadisleri ilmî ve irşâdî çalışmalarla toplumun dikkatine sunmak ve hadislerle ortaya konulan manevî değerleri yaşatma gayreti içerisinde bulunmak gerçekten şerefli bir görevdir.

Tarih boyunca hadis âlimleri, Allah Resûlü'nün sünnetini ve hadislerini tespit etme, derleme, gelecek nesillere güzel bir şekilde rivâyet etme konusunda son derece titiz bir çalışma sergilemişlerdir. Bu hassasiyet sebebiyle farklı hadis ilimleri ve dalları tesis edilmiş, hadislerin her türlü tehlikelere karşı korunması için takdire şayan ilmî çalışmalar yapılmıştır. Hadis meclisleri ve hadis halkalarında yetişen muhaddisler, Allah Resûlü'nün bu nezih emanetine sahip çıkmışlar, gösterdikleri azamî gayret ile hadisler, günümüze kadar tazeliğini, berraklığını ve safiyetini koruy gelmiştir.

Hadis Edebiyatında ihtisas erbabı için hazırlanmış kaynak eserler yanında; ilme yeni başlayan öğrenciler ve ilimle doğrudan irtibatı bulunmayan halk için hazırlanan, ilmî kaynak özelliği taşımayan ama hizmet ve irşad amaçlı "Kırk Hadis" derlemeleri de sünnete hizmet etmeleri yönüyle önemli yer tutmaktadır.

II. Kırk Hadis Edebiyatı

Abdullâh b. el-Mübârek (rahmetullâhi aleyh) ile başlayan kırk hadis yazma geleneği, hicrî V. asırdan itibaren İslâm toplumunun her yerinde yaygın bir uygulama hâline gelmiştir. Kırk hadis edebiyatı içerisinde en meşhur ve en çok serh edilen eser, İmam Nevevî'nin *el-Erbeûn* adlı kırk hadis derlemesidir.

Hadis Edebiyatında önemli bir yer tutan kırk hadis derlemelerinin; birçok tariki olmasına rağmen 'zayıf hadis' olmaktan kurtulamayan "Ümmetimden kırk hadis ezberleyen kimse, kıyamet günü fakih (âlim) olarak diriltilir,"¹ şeklindeki bir hadisten kaynaklandığı; ama genellikle hadis ezberlemeyi teşvik etme, belirli bir konuda hadis derleme, hadis ilmüne yeni başlayanlara veya halka kolaylık gibi sebeplerle hazırlandığı ifade edilmektedir.

Günümüzde kırk hadisler; farklı konularda kartelâ, kitap seti, cep kitabı, broşür, CD gibi her zaman ve her yerde taşınabilecek, kolayca başvurulabilecek tarzda hazırlanmakta ve dağıtılmaktadır. Son on yıl içerisinde bu konuda güzel çalışmalar ortaya konmuştur. Bunların arasında 'sahîh' hadisleri derleyen kırk hadisler olduğu gibi, hadislerin derecelerini dikkate almadan yapılan 'basit' derlemeler de bulunmaktadır.

III. Kırk Hadis Kartelası

Diyaret İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanan ve baskısı milyonları bulan *Kırk Hadis Kartelası*,² Kur'ân kurslarında, imam hatip liselerinde büyük bir ilgi ve coşku ile karşılanmış, kolayca ezberlenen bu kısa ve özlü hadisler, okullarda, kurslarda, gönüllü kurum ve kuruluşlarda düzenlenen kırk hadis yarışmalarında esas alınmıştır. Dolayısıyla çalışma, toplumun ve özellikle genç neslin hadis kültürünün ve sünnet bilincinin giderek kökleşmesi yolunda önemli bir adım atılmasında hareket noktası olmuştur.

Diyaret İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı *Kırk Hadis Kartelası*'nda her hadis sonunda, söz konusu hadisin yer aldığı kaynaklardaki bölüm (Kitâb) isimleri ve bâb numaraları gösterilmiştir. Yine hadis edebiyatında daha ziyade etrâfu'l-hadis kitapları diye bilinen türlerde uygulanan; "uzun hadislerin sadece bir kısmının (tarafının) zikredilmesi" şeklindeki hadis usûlü geleneğinin bu kartelâda da dikkate alındığı görülmektedir.³

¹ bk. İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ' ve müzîlü'l-ibâs ammâ iştehera mine'l-ehâdis 'alâ elsineti'n-nâs*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî 1983, II, 322, hadis no: 2465.

² *Diyaret İşleri Başkanlığı Kırk Hadis Kartelası* (hazırlayan: Yaşar Çolak, İbrahim Köse), 6. baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 2007.

³ Meselâ bkz. *Kırk Hadis Kartelası*, hadis no: 16, 21, 39). Şuna da işaret edilmelidir ki *Kırk Hadis Kartelası*'ndaki hadislere atfen verdiğimiz hadis numaraları, çalışmanın başından itibaren sırayla saymak suretiyle tarafımızdan gösterilmiştir. Kanaatimizce, ezberleme ve kontrole yardımcı olması bakımından kartelâda hadislere numara verilmemiş olması da bir eksiklik. Ayrıca, kendilerine atıfta bulunulan hadis kitaplarının hangi baskılarının

* İlim Yayma Cemiyeti Eğitim Koordinatörü, Fatih, İSTANBUL. halikutlay@hotmail.com

** Bu çalışmanın erken bir sürümü *Yeni Dünya Dergisi*'nde (sayı 187, İstanbul: Mayıs 2009) yayımlanmıştır.

Kartelâda yer verilen kırk hadîs, genellikle “sahîh, hasen veya makbûl” denilebilecek hadîslerden seçilmiştir. Öyle gözüküyor ki yapılabilecek muhtemel eleştiriler de dikkate alınarak, hadîslerin neredeyse tamamı ahlâk hadîsleri arasından tercih edilmiş, ayrıca kaynak olarak da genellikle *Kütüb-i sütte* isimleri gösterilmiştir. Ne var ki, her konudaki ilk çalışma gibi bu kartelânın da telâş ve acele ile hazırlanmasından kaynaklandığını tahmin ettiğimiz, hadîs metinlerinde yapılan bazı gereksiz tasarruflar ya da hadîslerin sonunda belirtilen başvuru kaynaklarındaki matbaa yanlışlıkları bu güzel çalışmayı kısmen de olsa gölgelemiştir. Yıllar geçmesine rağmen bu matbaa yanlışlıklarının düzeltilmemesi sebebiyle böyle bir çalışmayla sözü edilen hususlara dikkat çekme zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Bu makalede *Diyanet İşleri Başkanlığı Kırk Hadis Kartelası*'ndaki dikkatsizlikler sırasıyla ele alınmış, sonunda da kartelânın düzeltilmiş şekli takdim edilmiştir.

IV. Dikkatsizlikler ve Yanlışlıklar

2. hadîs: *Kırk Hadis Kartelası*'nda 2. hadîs olarak “الإسلام حسن الخلق/İslâm, güzel ahlakıdır” hadîsi zikredilmiş, kaynak olarak *Kenzü'l-ummâl* (3/17, *Hadîs No: 5225*) gösterilmiştir.

Hadîs tahrîci ile meşgul olanlar gayet iyi bilir ki; hadîs tahrîcinde kaynak olarak “hadîsi senediyle nakleden ilk temel eserler” zikredilmelidir. *Kenzü'l-ummâl* adlı kitap, hadîsi senediyle nakleden eserlerden olmayıp, oldukça geç dönemde derlenmiş olan tâlî derecedeki hadîs eserlerindedir. Dolayısıyla *Kenzü'l-ummâl*'i kaynak göstermek yerine eserin müellifi Ali el-Müttakî el-Hindî'nin, bu hadîsin kaynağı olarak gösterdiği *Deylemî*'yi kaynak göstermek daha doğrudur. Kaldı ki *Deylemî*'nin *el-Firdevs bi-me'sûri'l-hitâb*'ında pek çok uydurma hadîs de bulunmaktadır. İlim ehli, *Deylemî*'nin bir hadîsi rivâyet etmiş olmasının, o hadîsin sahîh olduğuna delâlet etmeyeceği konusunda ittifak etmişlerdir.⁴

Bu hadîsin benzeri bir hadîs, soru-cevap şeklinde Beyhakî'nin *Şu'abü'l-îmân*'ında (VI, 242 hadis no: 8016) senediyle birlikte zikredilmektedir. Dolayısıyla hadîsin kaynağı olarak *Kenzü'l-ummâl* yerine ya daha erken bir tarihte vefat etmiş bulunan Beyhakî'nin *Şu'abü'l-îmân*'ı (VI, 242 no: 8016) verilmeli; ya da bu hadîs kartelâdan çıkarılıp, onun yerine aynı konuda sahîh bir hadîs konulmalıdır (meselâ: “البر حسن الخلق/İyilik güzel ahlâktır” hadîsi gibi).⁵

3. Hadîs: Her ne kadar Müslim (Fedâil, 66) ve Tirmizî (Birr, 16) kaynak gösterilmiş ise de kartelâda Müslim hadîsinin metninin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Eğer böyleyse, Müslim rivâyetindeki hadîsin sonunda yer alan “عز وجل” ifadesi de kartelâdaki hadîs metninde yer almalıdır. *Tirmizî*'nin metni tercih edilseydi o zaman hadîs hareketi “مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ” şeklinde olmalıydı.

4. Hadîs: Kaynak olarak Buhârî (İlim, 12) ve Müslim (Cihâd, 6) gösterilmiştir. Hadîsin Buhârî'deki bâb numarası kartelâdakinden farklıdır. Doğrusu (Buhârî, İlim, 11; Müslim, Cihâd, 6) şeklinde olmalıdır.

6. Hadîs: Kaynak olarak Tirmizî (İlim, 14) gösterilmiştir. Tirmizî'deki metin, kartelâdaki metinden farklıdır. Hadîsin Tirmizî'deki şekli “إن الدال على الخير” şeklindedir. Yani kartelâdaki hadîs metninin başına “إن” kelimesi ilâve edilmelidir.

7. Hadîs: Kaynak olarak Buhârî (Edeb, 83) ve Müslim (Zühd, 63) gösterilmiştir. Ancak kaynaklardaki her iki hadîs metni de, kartelâdaki hadîs metninden farklıdır. Buhârî ve Müslim'deki hadîs metninde “جحر” kelimesinden sonra “واحد” kelimesi bulunmaktadır. Kartelâdaki hadîs metninde ise “واحد” kelimesi düşmüştür, hadîsin metni bu şekilde mutlaka tamamlanmalıdır.

Bu hadîs seçilirken, belki de Buhârî ve Müslim'e hiç başvurulmamış, muhtemelen hadîs bir başka eserden nakledilmiş veya metin üzerinde tasarrufta bulunmuş olmalıdır. Kartelâdaki hadîs metninde, anlamı kuvvetlendiren “واحد” kelimesi kaldırılmamalı, hadîs Buhârî ve Müslim'deki şekliyle yazılmalıdır.

10. Hadîs: Kaynak olarak Buhârî (İmân, 3) ve Müslim (İmân 57, 58) gösterilmiştir. Ancak buradaki üç metinden hiçbirisi kartelâdaki hadîs metni ile aynı değildir. En yakın hadîs metni Müslim (Birr 58) metnidir. Müslim'in bu metninde geçen “أو بضع وستون” ifadesi kartelâyaya alınmamış, ayrıca “أفضلها” kelimesinin başındaki “ف” harfi kaldırılarak sadece “أفضلها” ifadesiyle iktifâ edilmiştir. Kartelâda bu değişikliğin yapılması uygun değildir. Anlaşılan bu hadîs, bir başka eserden alınarak buraya kaydedilmiş veya kartelâyaya alınırken metin üzerinde tasarrufta bulunulmuştur.

Yine bu hadîsin tercümesinde “Hayâ da imandandır”, denilmiştir. Oysa hadîsin doğru tercümesi “Hayâ da imanın bir şubesidir” şeklinde olmalıydı.

17. Hadîs: Kaynak olarak Tirmizî (İmân, 12) ve Nesâî (İmân, 8) gösterilmiştir. Hâlbuki hadîs bu şekliyle sadece Tirmizî'de yer almaktadır. Hadîsin Buhârî, Müslim ve Nesâî'deki metni “المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده” şeklindedir. Oysa kartelâda “المسلم من سلم الناس من لسانه ويده” şeklindeki Tirmizî metni tercih edilmiştir. Dolayısıyla ya Nesâî'nin ismi ve atıfta bulunulan yer

kullanıldığına başta işaret edilmeliydi. Yine, bu baskılardaki hadis numaralarına da atıfta bulunulması kaynak gösterimindeki tartışmaları aşırıye indirebilirdi.

⁴ bk. Abdülhayy el-Leknevî, *el-Ecvibetü'l-fâdila li'l-es'ileti'l-âşerati'l-kâmile*, Kahire: Mektebetü'l-Matbû'âti'l-İslâmiyye 1404/1984 s. 111.

⁵ Müslim, “Birr” 14.

kartelâdaki hadis kaynaklarından çıkarılmalı, ya da verilen kaynaklara Buhârî (İmân 4) ve Müslim (İmân 65) ilâve edilmelidir.

18. Hadis: Kaynak olarak Buhârî (Edeb, 57, 58) gösterilmiştir. Hadis Buhârî'de bulunmakla birlikte bâb numaralarından birisi yanlış verilmiştir. Doğrusu (Edeb, 57, 62) olmalıdır.

19. Hadis: Kaynak olarak Buhârî (Edeb, 69) ve Müslim (Birr, 103, 104) gösterilmişse de bu hadislerin hiçbirinde kartelâdaki hadiste iki defa geçen "عند الله" ifadesinin iki defa geçmediğini görmekteyiz. Kartelâdaki bu hadise en yakın metin (Müslim, Birr, 103) metnidir. Bu metinde "عند الله" ifadeleri hiç geçmemektedir. Dolayısıyla kartelâdaki "عند الله" kelimeleri tamamen kaldırılmalıdır.

21. Hadis: Bu hadisın Tirmizî'den alındığı anlaşılmaktadır. Ne var ki Tirmizî hadisının ortasından ve sonundan birer cümle çıkarılmış, böylece yeni bir hadis metni ihdâs edilmiştir.

Hadis metnlerinin başından veya sonundan bazı cümlelerin çıkarılarak hadisın "muhtasar bir hadis" olarak nakledilmesine uygulamada sık sık rastlanmaktadır. Bu sebeple hadisın sonundaki cümlenin zikredilmemesi, bu hadisi muhtasar olarak nakletme açısından normal görülebilse de hadisın ortasından bir cümlenin çıkarılması çok yanlış ve yersizdir. Böyle bir davranış, hadis ehlinin rivâyet sırasındaki hassasiyetlerini sürdürmemek anlamına gelmektedir.

Tirmizî metninde "وإماطتك" kelimesinden önce "وبصرك للرجل الرديء البصر لك صدقة" ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla kartelâdaki 21'inci hadis bu haliyle eksiktir, mutlaka tamamlanmalıdır. Tabii olarak bu hadisın tercümesinde metinde eksik kalan ve tamamlanacak olan cümlenin tercümesi de yer almalıdır.

Ayrıca hadis metnindeki "الشوك" kelimesinin sonundaki kapalı "ة" harfi düşmüştür. Dolayısıyla kartelâdaki bu kelime yerine "الشوكة" yazılmalıdır.

22. Hadis: Kaynaklar arasında gösterilen (Müslim: Birr 33) ifadesindeki hadis numarası yanlıştır. Doğrusu (Müslim, Birr 34) şeklinde olmalıdır.

Yine aynı hadisın kaynakları arasında geçen Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'*ine atfen verilen cilt numarası (2/285, 539) yanlış olup, (3/285, 539) şeklinde tashih edilmelidir.

26. Hadis: Metin olarak *İbn Mâce'*den almış olmakla birlikte, kaynaklar arasında önce Tirmizî'ye referansta bulunulmuştur. Ya Tirmizî hadisının metni tercih edilmeli, ya da İbn Mâce önce yazılmalıdır. Zira Tirmizî metninin sonunda "خلقنا" kelimesi yer almaktadır.

29. Hadis: Kaynaklar arasında geçen (Müslim: İmân 144) ifadesindeki hadis numarası yanlış olup doğrusu (Müslim, İman 145) şeklindedir. Yine

hadisın tercümesinde geçen "Ya Resulullah" ifadesi, "Ya Resûlallah" şeklinde tashih edilmelidir.

36. Hadis: Tercümesi, "Söz taşıyanlar (cezalarını çekmeden ya da affedilmedikçe) cennete giremezler," şeklinde çoğul olarak değil, tekil olarak tercüme edilmelidir.

38. Hadis: Kaynakları arasında geçen (Müslim: Müsâkât 7,10) ifadesindeki rakamlar yanlıştır. Doğrusu (Müslim, Müsâkât 12) şeklinde olmalıdır.

V. Sonuç

Bu tenkitleri tetkik eden, ne var ki hadis ilmiyle fazla ilgisi olmayan kimse, bunları basit ve önemsiz sayabilir. Ancak çok yaygın bir hedef kitleye ulaşılması hedeflenen ve sadece kırk kısa hadis içeren bir çalışmada dahi bu kadar çok dikkatsizliğin olması herhalde uygun görülmemektedir. Ayrıca şu gerçek göz ardı edilmemelidir ki, tarih boyunca Allah Resûlü'nün hadislerinde burada yapılan hatalara benzer küçük kusurlar, dikkatsizlikler karşısında duyarsız kalınsaydı, hadisler bize kadar bu güzellikte ulaştırılamazdı.

Her beşerî çalışmada kusur ve eksiklik bulunabilir. Ancak Türkiye'deki en yüksek resmî dinî hizmet ve irşad kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı, dinî sorumluluk gereği özellikle hadis konusunda daha titiz ve hassas olmalı, yayınladığı ve yayınlacağı hadis kartelâlarını ehil ve mütehassıs hadis ehline ya da mütehassıs Diyanet erbabına hazırlatmalı ve inceletmelidir. Ayrıca, piyasada farklı kurumlar ve yayınevleri tarafından yıllardır defalarca neşri gerçekleştirilmiş birçok hadis kartelâlarında da göze çarpan benzeri küçük-büyük yanlışlıklar, ya önemsiz görülmesinden ya da ehil kimselerin denetleme konusundaki ilgisizliğinden kaynaklanmaktadır.

Hadis metinleri, sıhhat dereceleri ve kaynakları konusundaki bu tutum karşısında gerek ilâhiyat fakültelerinin hadis anabilim dalında çalışma yapan akademisyenleri, gerekse Diyanet İşleri Başkanlığının ilgili dinî irşad ve hizmet erbabı tarafından ilmî emanetin gereği yerine getirilmeli, gerekli ilmî uyarılar yapılmalıdır.

Bu çalışmanın Diyanet İşleri Başkanlığının resmî web sitesinde yer alan ve kartelâ olarak dağıtılan *Kırk Hadis Kartelası*'nı tetkik etmek suretiyle tespit edilen bu dikkatsizliklerin süratle düzeltilmesine, çok yaygın bir okuyucu kitesine ulaşan *Kırk Hadis Kartelası*'nda bulunan bu ve benzeri hatalar konusunda daha dikkatli olunmasına vesîle olmasını temenni ediyor, Diyanet İşleri Başkanlığı sayın yetkililerinin bu samimi tenkidimizden memnun ve müteşekkik kalacaklarını ümit ediyoruz.

VI. Kırk Hadis Kartelası'nın Düzeltilmiş Şekli

1

الدِّينُ النَّصِيحَةُ، قُلْنَا: لِمَنْ (يا رَسُولَ اللَّهِ)؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ
(Allah Resûlü) “Din nasihatıdır/samimiyettir” buyurdu. “Kime Yâ Resûlallah?” dedik. O da; “Allah’a, Kitâbı’na, Peygamberine, Müslümanların yöneticilerine ve bütün müslümanlara” diye cevap verdi.

Müslim, İmân, 95.

2

الإِسْلَامُ حُسْنُ الْخُلُقِ
İslâm, güzel ahlâktır.

bkz. Beyhakî, Şü’abü’l-îmân: 6/242 No: 8016

3

مَنْ لَا يَرْحَمِ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

İnsanlara merhamet etmeye Allah Teâlâ merhamet etmez.

Müslim, Fedâil, 66; Tirmizî, Birr, 16.

4

يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَيَسِّرُوا وَلَا تُتَفَرَّوْا

Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.

Buhârî, İlm, 11; Müslim, Cihâd, 6.

5

إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ: إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ

İnsanların Peygamberlerden öğrene geldikleri sözlerden biri de:

“Utanmazsan dilediğini yap!” sözüdür.

Buhârî, Ehâdisü’l-Enbiyâ, 54; Ebû Dâvûd, Edeb, 6.

6

إِنَّ الدَّالَّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهِ

Hayra vesile olan, hayrı yapan gibidir.

Tirmizî, İlm, 14.

7

لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرِ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ

Mümin, aynı delikten iki defa ısırılmaz (Mümin, iki defa aynı yanılığa düşmez).

Buhârî, Edeb, 83; Müslim, Zühd, 63.

8

إِتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَأَتَّبِعِ السَّبِيلَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ

Nerede olursan ol Allah’a karşı gelmekten sakın; yaptığın kötülüğün arkasından bir iyilik yap ki, bu onu yok etsin. İnsanlara karşı güzel ahlâkın gereğine uygun davran.

Tirmizî, Birr, 55.

9

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُجِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُثِقَنَهُ

Allah, sizden birinizin yaptığı işi, ameli ve görevi sağlam ve iyi yapmasından hoşnut olur.

Taberânî, el-Mu’cemü’l-Evsat, 1/275; Beyhakî, Şü’abü’l-îmân, 4/334.

10

الإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ

İman, yetmiş (veya altmış) kusur şubedir. En üstünü “Lâ ilâhe illallah (Allah’tan başka ilah yoktur)” sözüdür, en düşük derecesi de rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmaktır. Hayâ da imanın bir şubesidir.

Buhârî, İmân, 3; Müslim, İmân, 57, 58.

11

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيَعِزِّزْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَوْعَفُ الإِيمَانِ

Kim kötü/çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin; eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin; buna da gücü yetmezse, kalben karşı koysun. Bu da imanın en zayıf derecesidir.

Müslim, İmân, 78; Ebû Dâvûd, Salât, 248.

12

عَيْنَانِ لَا تَمْسُهُمَا النَّارُ: عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ حَسْبِيَةِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

İki göz vardır ki, Cehennem ateşi onlara dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz, bir de gecesini Allah yolunda, nöbet tutarak geçiren göz.

Tirmizi, Fedâilü'l-cihâd, 12.

13

لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ

Zarar vermek ve zarara zararlar karşılık vermek yoktur.

İbn Mâce, Ahkâm, 17; Muvatta', Akdiye, 31.

14

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ

Hiçbiriniz kendisi için istediğini (mü'min) kardeşi için istemedikçe (gerçek manada) iman etmiş olamaz.

Buhârî, İmân, 7; Müslim, İmân, 71.

15

الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَسْلِمُهُ، مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَوَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَوَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu (düşmanına) teslim etmez. Kim, (Müslüman) kardeşinin bir ihtiyacını giderirse Allah da onun bir ihtiyacını giderir. Kim Müslüman'ı bir sıkıntıdan kurtarırsa, bu sebeple Allah da onu Kıyamet günü sıkıntılarının birinden kurtarır. Kim bir Müslüman'ı(n kusurunu) örterse, Allah da Kıyamet günü onu(n kusurunu) örter.

Buhârî, Mezâlim, 3; Müslim, Birr, 58.

16

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَعَابُوا

İman etmedikçe Cennet'e giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de (gerçek anlamda) iman etmiş olamazsınız.

Müslim, İmân, 93; Tirmizi, Sıfâtü'l-Kıyâme, 56.

17

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ

Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin/güvende olduğu kimsedir.

Tirmizi, İmân, 12.

18

لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا،

وَلَا يَجُلُ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

Birbirinize buğz etmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt dönmeyin; ey Allah'ın kulları, kardeş olun. Bir Müslüman'a, üç günden fazla (din) kardeşi ile dargın durması helal olmaz.

Buhârî, Edeb, 57, 62.

19

إِنَّ الصَّدَقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيُصَدِّقُ حَتَّى يُكْتَبَ صَدِيقًا، وَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ كَذَّابًا

Hiç şüphe yok ki doğruluk iyiliğe götürür. İyilik de Cennet'e götürür. Kişi doğru söyleye söyleye sıddık (doğru sözlü) diye yazılır. Yalancılık kötüye götürür. Kötülük de Cehennem'e götürür. Kişi yalan söyleye söyleye kezzâb (çok yalancı) diye yazılır.

Buhârî, Edeb, 69; Müslim, Birr, 103, 104.

20

لَا تُمَارِ أَخَاكَ، وَلَا تُمَارِحْهُ، وَلَا تَعِدْهُ مَوْعِدَةً فَتُخْلِفْهُ

(Mümin) kardeşinle münakaşa etme, onun hoşuna gitmeyecek şakalar yapma ve ona yerine getirmeyeceğin bir söz verme.

Tirmizi, Birr, 58.

21

تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ لَكَ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَإِزْشَاذُكَ الرَّجُلَ فِي أَرْضِ الضَّلَالِ لَكَ صَدَقَةٌ، وَبَصْرُكَ لِلرَّجُلِ الرَّدِيِّ الْبَصْرَ لَكَ صَدَقَةٌ، وَإِمَاطَتُكَ الْحَجَرَ وَالشُّوْكَةَ وَالْعَظْمَ عَنِ الطَّرِيقِ لَكَ صَدَقَةٌ

(Mümin) kardeşine tebessüm etmen sadakadır. İyiliği emredip kötülükten sakındırman sadakadır. Yolunu kaybeden kimseye yol göstermen sadakadır. İyi göremeyen bir kimseye yardımcı olman senin için sadakadır. Yoldan taş, diken, kemik gibi şeyleri kaldırıp atman da senin için sadakadır.

Tirmizi, Birr, 36.

22

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

Allah sizin ne dış görünüşünüze ne de mallarınıza bakar.
Ama O, sizin kalplerinize ve işlerinize bakar.

Müslim, *Birr*, 34; İbn Mâce, *Zühd*, 9; Ahmed b. Hanbel, *r/285*, 539.

23

رَضِيَ الرَّبُّ فِي رَضَى الْوَالِدِ، وَسَخَطَ الرَّبُّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ

Allah'ın rızası, anne ve babanın rızasındadır.
Allah'ın öfkesi de anne babanın öfkesindedir.

Tirmizî, *Birr*, 3.

24

ثَلَاثَ دَعَوَاتٍ يُسْتَجَابُ لَهُنَّ لَا شَكَّ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، وَدَعْوَةُ الْمَسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ لِوَلَدِهِ

Üç dua vardır ki, bunlar şüphesiz kabul edilir: Mazlumun duası,
yolcunun duası ve babanın evlâdına duası.

İbn Mâce, *Duâ*, 11.

25

مَا نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلِ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ

Hiçbir baba, çocuğuna, güzel terbiyeden daha üstün bir hediye veremez.

Tirmizî, *Birr*, 33.

26

خِيَارُكُمْ خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

Sizin en hayırlılarınız, hanımlarına karşı en iyi davrananlarınızdır.

İbn Mâce, *Nikâh*, 50.

27

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوقِرْ كَبِيرَنَا

Küçüğümüze merhamet etmeyen,
büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.

Tirmizî, *Birr*, 15; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 66.

28

كَأْفُلُ الْيَتِيمِ لَهُ أَوْ لِعَبْرَةٍ أَنَا وَهُوَ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ. (وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ وَالْوَسْطَى)

Peygamberimiz, işaret parmağı ve orta parmağıyla işaret ederek: “Gerek kendisine ve gerekse başkasına ait herhangi bir yetimi görüp gözetmeyi üzerine alan kimse ile ben, cennette işte böyle yan yanayız” buyurmuştur.

Buhârî, *Talâk*, 25, *Edeb*, 24; Müslim, *Zühd*, 42.

29

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ: أَلْبَسُوكَ بِاللَّهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْعَافِيَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ

(İnsanı) helâk eden şu yedi şeyden kaçın. Onlar nelerdir ya Resûlallah? dediler.
Bunun üzerine: Allah'a şirk koşmak, sihir, Allah'ın haram kıldığı cana kıymak,
fâiz yemek, yetim mali yemek, savaştan kaçmak, suçsuz ve namuslu mümin
kadınlara iftirada bulunmaktır, buyurdu.

Buhârî, *Vasâyâ*, 23, *Tıbb*, 48; Müslim, *İmân*, 145.

30

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقِلْ خَيْرًا أَوْ لِيَضْمُثْ

Allah'a ve ahiret gününe imân eden kimse, komşusuna eziyet etmesin. Allah'a ve ahiret gününe imân eden misafirine ikramda bulunsun. Allah'a ve ahiret gününe imân eden kimse, ya hayır söylesin veya sussun.

Buhârî, *Edeb*, 31, 85; Müslim, *İmân*, 74, 75.

31

مَا زَالَ جَبْرِيْلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ، حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورِئُهُ

Cebrâil bana komşu hakkında o kadar çok tavsiyede bulundu ki;
ben komşuyu komşuya mirasçı kılacak zannettim.

Buhârî, *Edeb*, 28; Müslim, *Birr*, 140, 141.

32

السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمُسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْقَائِمِ اللَّيْلِ الصَّائِمِ النَّهَارَ

Dul ve fakire yardım eden kimse, Allah yolunda cihad eden veya gündüzleri (nafile) oruç tutup, gecelerini (nafile) ibadetle geçiren kimse gibidir.

Buhârî, *Nafakât*, 1; Müslim, *Zühd*, 41; Tirmizî, *Birr*, 44; Nesâî, *Zekât*, 78.

33

كُلُّ ابْنِ آدَمَ خَطَّاءٌ، وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ

Her insan hata eder. Hata işleyenlerin en hayırlıları, tövbe edenlerdir.

Tirmizî, Sıfâtul-Kıyâme, 49; İbn Mâce, Zühd, 30.

34

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ: إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءٌ صَبَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ.

Mü'minin başka hiç kimsede bulunmayan ilginç bir hali vardır; O'nun her işi hayırdır. Eğer bir genişliğe (nimete) kavuşursa şükreder ve bu onun için bir hayır olur. Eğer bir darlığa (musibete) uğrarsa sabreder ve bu da onun için bir hayır olur.

Müslim, Zühd, 64; Dârimî, Rikâk, 61.

35

مَنْ غَشَّانَا فَلَيْسَ مِنَّا

Bizi aldatan bizden değildir.

Müslim, İmân, 164.

36

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَامٌ

Söz taşıyan, (cezâsını çekmeden ya da affedilmedikçe) cennete giremez.

Müslim, İmân, 168; Tirmizî, Birr, 79.

37

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرْفُهُ

İşçiye ücretini, (alınının) teri kurumadan veriniz.

İbn Mâce, Ruhûn, 4.

38

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا أَوْ يَبْرِعُ زَرْعًا فَيَأْكُلُ مِنْهُ طَيْرٌ أَوْ إِنْسَانٌ أَوْ بَهِيمَةٌ إِلَّا كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ

Bir Müslüman'ın diktiği ağaçtan veya ektiği ekinden insan, hayvan ve kuşların yedikleri şeyler, o Müslüman için birer sadakadır.

Buhârî, Edeb, 27; Müslim, Müsâkât 12.

39

إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ
İnsanın bir organı vardır. Eğer o sağlıklı ise bütün vücut sağlıklı olur; eğer o bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin! O, kalptir.*Buhârî, İmân, 39; Müslim, Müsâkât, 107.*

40

اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ، وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ، وَصُومُوا شَهْرَكُمْ، وَأَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ،

وَأَطِيعُوا ذَا أَمْرِكُمْ، تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ

Rabbiniz Allah'a karşı gelmekten sakının, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun, mallarınızın zekâtını verin, yöneticilerinize itaat edin.

(Böylelikle) Rabbinizin cennetine girersiniz.

Tirmizî, Cum'a, 80.